

**СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОТЕЧЕСТВЕНАТА ПОРОДА ИЗТОЧНОБЪЛГАРСКИ КОН
STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE NATIONAL BREED EAST BULGARIAN HORSE****Светлозар Касчиев
Svetlozar Kastchiev**Асоциация „Източнобългарски кон”
*East Bulgarian Horse Association***E-mail: kastchiev@mail.bg****Резюме**

Статията включва кратка история относно създаването на породата Източнобългарски кон, стандарта, екстериорните особености, начините на изпитване на конете и величината на селекционните признаци. Направена е характеристика на линейната и фамилната структура на породата. Отразени са начините и времето на тестиране, както и новите методи на селекция при породата във връзка с използването на конете за класическите видове конен спорт. Разгледани са проблемите на Асоциация „Източнобългарски кон”, пазарните възможности и перспективите за развитие на породата.

Abstract

The article includes a brief history of the formation of the breed *East Bulgarian Horse*, the state standard, exterior details, performance rules and value of the selection traits. It characterizes the condition of the sire and dam lines of the breed. The ways and time of performance as well as the new methods of selection related to the orientation of the breed use for classical riding disciplines are reflected on. The problems of the *East Bulgarian Horse Association*, the market possibilities and development perspectives are introduced.

Ключови думи: Източнобългарски кон, стандарт на породата, линейна и фамилна структура, селекция, пазарни възможности.

Key words: East Bulgarian horse, state standard, linear and family structure, selection, market opportunities.

**История на създаването на породата
Източнобългарски кон**

Културното коневъдство по българските земи започва още по времето на древните траки, които са отглеждали коне с изключително благородни форми, наподобяващи съвременния Арабски кон. За съжаление тези красиви и елегантни животни са безвъзвратно изгубени по време на турското робство, тъй като на българското население не е било позволено да отглежда породисти коне. След Освобождението отглежданите в страната коне са предимно от примитивни породи.

Началото на съвременното българско коневъдство се поставя в края на XIX век с възстановяване на дейността на закрития след Освобождението конезавод „Кабиюк” през есента на 1894 г. Първоначално са открити няколко секции, една от които е била полукръвната, формирана с местни полукръвни кобили, прехвърлени от конезавода „Каябурун” край гр. Ямбол

и няколко други жребцови депа, както и с внесени чистокръвни английски и полукръвни жребци и кобили, предимно от Австро-Унгария, Русия и Полша. Приблизително по това време е открит военният конезавод „Божурище”, където също се акцентира върху развъждането на полукръвни коне за нуждите на армията и селското стопанство. Така полукръвната секция в конезавод „Кабиюк” бързо се разраства. За това е съдействал и вносът на висококласни, предимно Чистокръвни английски жребци, през първата половина на XX век, повечето от които оставят трайни следи в развъждането на породата. По-късно някои от тях, като Вустершир, внесен през 1906 г., Греми, внесен през 1911 г., Тихани, внесен през 1933 г., и Зенгер, внесен през 1949 г., формират собствени линии. По същото време е направен внос и на редица полукръвни жребци, от които по-важно значение като основатели на линии са имали Фенек, внесен около 1922 г., Бетяр – през 1917 г., Фуриозо, внесен през 1910 г., и др.

През 1949 г. военният конезавод „Божурище“ е бил закрит, а конете са преместени в новосъздадения конезавод „Стефан Караджа“ край гр. Балчик. Постепенно в двата конезавода („Кабюк“ и „Стефан Караджа“) е била формирана линейната и фамилната структура на бъдещата порода.

Първоначално били селектирани 3 типа коне – лек, среден и тежък. С развитието на техниката значението на коня за селското стопанство и армията постепенно се променило и развъждането на тежкия тип отпаднало. Така към средата на XX век страната притежавала значително по размер стадо от консолидирани по тип и произход полукръвни коне. Това е предпоставка Министерският съвет с Постановление № 631 от 10.02.1951 г. да признае и да утвърди породата „Източнобългарски кон“, която през 1953 г. е получила международно признание.

На 22.08.1957 г. Върховният комитет по стандартизация одобрява Български държавен стандарт за Източнобългарската порода, който влиза в сила от 01.07.1958 г. Стандартът включва следните раздели:

1. Общи положения - подробно описание на екстериора;
2. Класификация, разделяща животните по пол, възрастови групи и класа от бонитировката;
3. Качествени изисквания – описание на преценката на животните по произход и типичност, екстериор, ход, телесни измерения, работоспособност и качество на приплодите.

На базата на Българския държавен стандарт се утвърждава Инструкция за бонитировка на породата, чиито принципи са актуални и днес, с изключение на преценката по телгителни качества във впряг, която вече не се прилага. Естествено към днешна дата критериите за оценка на телесните измерения са завишени. В преценката по работоспособност е останала само тази под седло. През последните 5 години се осъвремениха критериите за оценка на конете по време на тестиранията. Отделя се значително внимание на движенията и се добави оценка за качествата на свободния скок (скок в коридор без ездач).

Големите трудности за породата настъпват през 90-те години на XX век при ликвидацията на АПК и ДЗС. Поради огромни финансови затруднения постепенно преустановяват дейността си конезаводите „Клементина“ край гр. Плевен, „Истър“ край гр. Русе, „Хан Аспарух“ край гр. Разград и последен – конезаводът „Стефан Караджа“ край гр. Балчик. С това популацията силно намалява, тъй като в последните три от цитираните конезаводи са се отглеждали коне и от Източнобългарската порода. Част от поголовието се приватизира и кобилите са продължили разплодната си дейност в частни клубове по конен спорт, чийто брой

нараства с бързи темпове. В началото на 2010 г. броят на регистрираните жребци е 26, на кобилите майки е около 150, а като цяло регистрираните коне от породата са около 450 животни.

С цел опазване на породата от 2006 г., съгласно със Закона за животновъдството, държавата натоварва единствено оцелелия през времето на прехода конезавод „Кабюк“ да отглежда нуклеусовото стадо от 60 Източнобългарски кобили майки.

Линейна и фамилна структура на стадото, ефективен размер и анализ на популацията

В таблици 1 и 2 са отразени генеалогичната (линейната) и фамилната принадлежност на конете в стадото, отглеждано в конезавода „Кабюк“. Обобщаването на данните показва, че наличната линейна структура на породата е силно стеснена поради ограничения размер на популацията. Това налага необходимостта от залагането на нови линии с цел повишаване на ефективността от селекцията.

Величина на контролираните признаци и промяната на методите на селекция и изпитване

През последните 15-20 години Източнобългарският кон се използва главно в конния спорт. Неговата работоспособност се изпитва на хиподрумите в страната. Силно влияние в тази насока е оказало формираното през втората половина на XX век българско стадо Чистокръвни английски коне с изключително широка популярност в хиподрумните надпрепусквания. Използването на голям брой Чистокръвни английски жребци е довело до промяна на екстериорно-продуктивния тип на конете. Телесните форми са значително олекотени и елегантни, а темпераментът – по-горещ и по-труден за работа в дисциплините на конния спорт. Настъпили са промени в насоките на селекцията. Хиподрумните изпитвания били преустановени, тъй като след тях конете са трудноуправляеми и били нежелани дори и във всеотранната езда. След отпадането на бяганията за известен период единственият критерий за работоспособността на конете останали състезанията по конен спорт от календара на БФ по конен спорт. Преценката в тях по принцип се извършва след навършване на 6-годишна възраст и от чисто финансова гледна точка е много скъпа и е достъпна за сравнително малък брой коне.

С учредяването на Асоциация „Източнобългарски кон“ през 2006 г. започва прилагането на нов тип тестирания, при които младите кончета на възраст 2,5-3 години освен традиционните оценки за тип, измерения и екстериор се преценяват по качество на движенията и качества на свободния скок. Методът е рутинен в световното спортно коневъдство, но в

Таблица 1. Произход на регистрираните до 30.08.2010 г. коне от Източнобългарската порода (n=208)
Table 1. Origin of the registered up to 30 Aug 2010 Eastbulgarian horses (n=208)

Генеалогична принадлежност Genealogy – line	%	Фамилна принадлежност Genealogy – families	%
Линия на Вустершир (Line of stallion Vustershir)	13,94	Лейла (Leila)	15,46
Линия на Тихани (Line of stallion Tihany)	8,17	Ликующа (Likujushta)	13,52
Линия на Зенгер (Line of stallion Zenger)	5,29	Неразделна	9,18
Линия на Еделкнабе (Line of stallion Edelknabe)	0,48	Охота (Ohota)	6,76
От Чистокръвни английски жребци (Offspring of Thoroughbred stallions)	16,83	Килия (Kilia)	6,28
От Арабски жребци (Offspring of Arabian stallions)	1,92	Хана (Hana)	5,31
От Хановерски жребци (Offspring of Hanoverian stallions)	18,75	Малта (Malta)	5,31
От Холщайнски жребци (Offspring of Holsteiner stallions)	18,27	Лонгуза (Longuza)	3,86
От Тракененски жребци (Offspring of Trakener stallions)	1,44	Други фамилии (Other families)	11,13
От други жребци (Offspring of other stallions)	14,91	нефамилни (Out of families belonging)	23,19

Таблица 2. Произход на майките на регистрираните до 30.08.2010 г. коне от Източнобългарската порода (n=208)
Table 2. Origin of the mares of registered up to 30 Aug 2010 Eastbulgarian horses (n=208)

Генеалогична принадлежност на майките Genealogy – mares' lines	%
Линия на Вустершир / Line of stallion Vustershir	24,88
Линия на Зенгер / Line of stallion Zenger	12,92
Линия на Тихани / Line of stallion Tihany	5,74
Линия на Еделкнабе / Line of stallion Edelknabe	2,87
Линии на Фуриозо и Галион / Lines of stallions Furioso VII-3 and Galion	3,83
От Чистокръвни английски жребци / Offspring of Thoroughbred stallions	26,32
От Хановерски жребци / Offspring of Hanoverian stallions	19,62
От други жребци / Offspring of other stallions	3,82

България започва да се прилага едва от 2006 г. и придобива популярност през последните 2 години.

Тестирането се провежда в два последователни дни и включва оценяване на конете по следните признаци: 1. Тип; 2. Телесни измерения; 3. Екстериор (разделен на три раздела); 4. Ходом; 5. Тръс; 6. Галоп; 7. Коректност на движенията на твърд терен, оценен отпред и отзад; 8. Оценка на свободния скок – техника и сила на скока.

Съдийската комисия се съставя от водещи специалисти в областта на коневъдството и конния спорт. Класирането на конете се извършва на база средната оценка на всички съдии. В таблица 3 са

отразени средните показатели от тестиранята за последните 4 години.

Практиката показва, че тестиранята се оказват много сполучливи не само от селекционна гледна точка, но и поради възможността за популяризиране на породата, както и собствениците да получат реална представа за качествата на произвежданите от тях коне. През последните две години, независимо от финансовата криза, броят на участниците непрекъснато расте. Идеята на организаторите е във времето тестиранята да прераснат в аукцион за продажба на участващите коне на реална пазарна цена, според

Таблица 3. Резултати от комплексната оценка на развъдната стойност (стационарно тестиране) на коне от Източнобългарската порода

Table 3. Results of the complex assessment of the breeding value of Eastbulgarian horses, including – 2-days indoor test

Признаци Traits	2006 n= 21		2007 n = 23		2008 n = 33		2009 n = 30	
	x	min-max	x	min-max	x	min-max	x	min-max
Типичност Typicality	6,98	4,50-8,78	7,36	5,33-9,00	7,28	4,75-8,70	7,28	6,00-8,60
Телесни измерения Body measurements	7,58	5,00-9,37	7,10	5,00-9,00	7,63	5,00-10,0	7,39	4,00-9,00
Екстериор Exterior	6,78	4,75-8,12	7,14	5,67-8,60	7,03	6,12-8,50	7,03	5,80-8,40
Ход Walk	6,76	5,25-8,37	6,99	5,80-8,00	6,74	5,80-7,60	6,95	5,20-8,40
Тръс Trotter	6,81	5,75-8,00	6,97	6,25-8,40	6,74	6,00-8,10	6,57	6,12-7,25
Галоп Gallop	6,85	4,50-8,12	6,86	6,12-8,20	6,94	6,00-8,10	6,60	5,37-8,00
Коректност на движенията Correctness of movements	6,53	5,75-8,62	7,02	6,12-8,20	6,87	5,70-8,00	6,71	6,25-7,50
Свободен скок Free jumping	6,86	5,98-7,72	6,79	6,00-8,62	6,68	5,40-8,00	7,21	6,09-8,32
Средно Average	6,90	5,98-7,72	7,02	6,25-8,34	6,85	5,81-7,92	7,00	6,16-7,98

показаните качества. Все още поради големите разходи за участие в тестиранята малка част от предварително подобрите коне вземат участие в тях. Това оставя извън ползването по-голямата част от популацията и не дава възможност за пълна оценка на развъдната стойност. С цел подобряване на селекцията от 2010 г. е възобновена прекъснатата през последните 10 години бонитировка на конете, която се извършва от специалисти бонитиори в различните ферми.

В таблици 4 са показани средните телесни измерения на бонитираните животни. Данните показват, че Източнобългарският кон се отличава с хармонично и пропорционално тяло, с добра височина, с леко скъсен формат, с добро развитие на гръдния кош и сравнително добра масивност. Телесните измерения се доближават до най-добрите коне в световното спортно коневъдство. Желателно е повишаване на средния ръст на породата с 2-3 cm и най-вече подобряване на развитието на костната система.

В таблица 5 са показани средните показатели от бонитировката през август 2010 г. Анализът на данните при отделните възрастови групи и най-вече обхващат на свирката показват, че развитието на костната система при младата генерация коне се подобрява.

Проблеми и пазарни възможности

Асоциация „Източнобългарски кон” трудно възстановява родословието на животните, които вече II, III и дори IV генерация се оглеждат в частни ферми. Трябва да се повиши отговорността на новите собственици относно развъждането, включително и писмените записи за случките и ожребванията, произхода и др.

Вторият много сериозен проблем в условията на ЕС е развитието на породата в изключително конкурентна среда в класическите видове конен спорт. През последните 4-5 години се наблюдава небивал внос на коне от водещите спортни породи по света, което налага Източнобългарският кон да се конкурира с тях.

Третият лимитиращ фактор е породен от финансовата криза в страната, поради която значителна част от собствениците спират да заплождат кобилите, а някои дори се отказват от притежаването на коне.

След влизането ни в ЕС, съгласно с изискванията на регламент 504/2008 г., значително се завишиха разходите както на Асоциацията, така и на собствениците по регистрацията и паспортизацията на конете. Асоциацията не разполага с необходимите средства за извършване на ДНК анализ с цел

Таблица 4. Средни телесни измерения на коне от Източнобългарската порода
Table 4. Average body measurements of the Eastbulgarian horses

Пол / Възраст Sex/Age	n	Височина при холката High at the withers		Коса дължина Body length		Обхват на гърдите Chest girth		Обхват на свирката Cannon girth	
		LSM	SE	LSM	SE	LSM	SE	LSM	SE
Мъжки / на 1 година (male / 1 year of age)	18	149,01	1,79	143,52	3,22	152,32	2,65	18,60	0,32
Мъжки / на 2 години (male / 2 year of age)	17	156,29	1,67	154,18	1,63	167,33	2,08	19,24	0,65
Мъжки / на 3 години (male / 3 year of age)	14	161,91	1,75	162,56	1,71	178,92	2,18	19,35	0,68
Мъжки / на 4 години (male / 4 year of age)	11	167,72	1,86	163,66	1,65	181,79	2,32	20,12	0,73
Мъжки / над 5 години (male / over 5 year of age)	15	166,59	1,69	163,26	1,55	186,70	2,10	19,22	0,66
Женски / на 1 година (Female / 1 year of age)	13	148,58	2,05	145,48	2,67	155,56	3,03	19,17	0,37
Женски / на 2 години (Female / 2 year of age)	22	157,23	1,58	156,26	1,55	172,13	1,97	19,18	0,62
Женски / на 3 години (Female / 3 year of age)	19	160,33	1,50	161,39	1,47	178,13	1,87	19,20	0,59
Женски / на 4 години (Female / 4 year of age)	8	161,35	2,19	160,11	2,15	181,60	2,73	19,75	0,86
Женски / над 5 години (Female / over 5 year of age)	72	162,81	1,20	162,83	1,18	186,71	1,20	19,83	0,47

Таблица 5. Комплексна оценка на развъдната стойност (бонитировка) на коне от Източнобългарската порода
Table 5. Results of the complex assessment of the breeding value of Eastbulgarian horses

Пол / Възраст (Sex/Age)	N = 169	Произход и типичност Origin and typicality		Телесни измерения Body measurements		Екстериор Exterior		Качества на движението Quality of movements	
		LSM	SE	LSM	SE	LSM	SE	LSM	SE
Мъжки / на 2 години (male / 2 year of age)	16	7,85	0,33	7,02	0,60	7,24	0,35	7,16	0,25
Мъжки / на 3 години (male / 3 year of age)	22	8,05	0,28	7,14	0,51	7,72	0,30	6,93	0,21
Мъжки / над 5 години (male / over 5 year of age)	15	8,37	0,32	7,41	0,58	7,56	0,34	7,04	0,24
Женски / на 2 години (Female / 2 year of age)	20	7,63	0,33	7,86	0,60	6,15	0,35	6,56	0,24
Женски / на 3 години (Female / 3 year of age)	26	7,65	0,27	6,91	0,49	6,91	0,29	6,60	0,20
Женски / над 5 години (Female/over 5 year of age)	70	8,08	0,23	7,38	0,43	7,34	0,25	6,90	0,17

гарантиране на произхода на конете съгласно с Европейското коневъдство. Липсват средства и за провеждането на бридинг турнири, които позволяват точна оценка на развъдната стойност на 5- и 6-годишните коне и по-ранна преценка по потомството.

Асоциация „Източнобългарски кон“ не разполага с необходимите средства за членски внос и членство в Световната развъдна федерация на спортни коне.

Породата има добър имидж и често превъзхожда внесените животни, особено в дисциплината „всестранна езда“.

Възможност за постигане на бърз прогрес дава внедряването на изкуственото осеменяване. Резултатите от тестиранятия показват, че спортните качества на приплодите се подобряват рязко още в първо поколение. Това е видно от сравнението на резултатите през 2006 г. с първите приплоди, получени чрез изкуствено осеменяване през 2009 г. От общо участвалите 21 Източнобългарски коня през 2006 г. 19,5% са класирани Елит, 61,90% - първи клас, и 19,5% - втори клас. През 2009 г. от общо участвали 30 коня 30,0% са класирани Елит, 60,0% - първи клас, и 10% - втори клас. Същевременно кобила Каризма, родена през 2007 г. от Каунт Гранус (GER) и Афродита, спечели тестирането и стана шампион на породата.

Важно е да се отбележи, че цената на Източнобългарските коне е значително по-ниска в сравнение с цената на вносните коне от приблизително една и съща класа, което ги прави конкурентни на пазара.

Благоприятно обстоятелство е, че в съседните страни, и особено в Турция и Гърция, спортни коне не се развъждат. Значителен дял от отглежданите в тях спортни коне са внесени от България.

Изводи и препоръки

Запазването на Източнобългарския кон и повишаването на неговата конкурентна способност на пазара налага постоянно подобряване на спортните му качества.

Мерките, които Асоциацията е предприела в тази насока, са:

- Начините на тестиране и определянето на развъдната стойност на конете по отношение на работоспособността да става изцяло въз основа на спортните им качества.
- По-широко да се използва изкуствено осеменяване на кобилите със замразена семенна течност от доказано най-добри жребци в световното спортно коневъдство.
- Гарантиране на произхода на конете и осигуряване на публичен достъп до информация за регистрираните в Асоциацията коне.
- Издаване на том III на Родословната книга и кандидатстване за членство в Световната развъдна федерация на спортните коне (WBFSh).

ЛИТЕРАТУРА

- Събева, И., 1991. Проучване на величините на основните селекционни признаци на линиите и фамилиите при Източнобългарската порода коне и преценка на жреbcите по потомство. Дисертация, София.
- Събева, И., 2007. Мониторинг върху генеалогичната структура и варианса на селектираните признаци при Източнобългарската порода коне. I. Развитие на заводските линии. – Животновъдни науки, 5, 44-50.
- Събева, И., 2008. Мониторинг върху генеалогичната структура и варианса на селектираните признаци при Източнобългарската порода коне. II. Източници на специфичен вариант и оценка селекционната ценност на линиите по отношение на основните телесни измерения. – Животновъдни науки, 2, 36-41.
- Събева, И., 2009. Мониторинг върху генеалогичната структура и варианса на селектираните признаци при Източнобългарската порода коне. III. Генетична детерминираност на основните телесни измерения и корелативните отношения между тях. – Животновъдни науки, 1, 34-39.
- Събева, И., 2009. Мониторинг върху генеалогичната структура и варианса на селектираните признаци при Източнобългарската порода коне. IV. Проучване влиянието на кръвността на бащите върху телесната конфигурация на конете. – Животновъдни науки, 2, 56-60.
- Караиванов, Р., Петров А., 1971. Опит за стандартизиране на конете в България, С.
- Караиванов, Р., Добрев, Д., 1984. Основни проблеми, свързани с развитието на Арабската и Източнобългарската порода при ОСБК – Шумен, Ст. Загора.
- Бързев, Г., 1986. Развитие и състояние на фамилиите в Източнобългарската порода коне в конезавод „Стефан Караджа“. Научна сесия, ВИЗВМ, Зооинженерен факултет, Ст. Загора.
- Добрев, Д., Бързев Г., 1988. Развитие и днешно състояние на линиите при Източнобългарската порода коне в конезавода „Ст. Караджа“. Научна сесия, ВИЗВМ.
- Добрев, Д., Бързев Г., 1988. Развитие и днешно състояние на линиите при Източнобългарската порода коне в конезавода „Кабиюк“ при ОСБК - Шумен. Научна сесия, ВИЗВМ.

Рецензент – проф. д-н Алекси Стойков
E-mail: astoykov@gbg.bg